

Verslag Symposium Studeren met een Functiebeperking 20 april 2017

Locatie: Nieuwe Energie, Leiden
Organisatie: SOZ/SSO, Fenestra Disability Centre
Moderator: Aminata Cairo (Diversity Office)
Verslag: Jasper Bitter (SOZ/SSO)

Inhoud

Inleiding

1. Speech vice-rector Hester Bijl
2. Speech Rianne Feijt
3. Speech Daan Romein
4. Keynote Hasan Davis
5. Studentenpanel
6. Tafelsessies
7. Vervolg

Inleiding

Dit symposium is een vervolg op de werkconferentie van 20 september 2016, waar we hebben geprobeerd te inventariseren wat er leeft als we het hebben over studeren met een functiebeperking. Vandaag gaan we dieper in op de thema's die belangrijk werden bevonden: hoe is het om als student met een functiebeperking te studeren in Leiden? Hoe krijgen we hiervoor meer begrip? Welke voorzieningen zijn er nodig? Hoe geef je goed les aan deze studenten? Hoe kun je elkaar steunen, zodat we samen verder kunnen werken aan een mooie en inspirerende leeromgeving? De belangrijkste lessen van vandaag worden aan het eind van het verslag opgesomd (paragraaf 6 en 7).

1. Speech vice-rector Hester Bijl

In haar opening benadrukte vice-rector Hester Bijl dat de universiteit er veel waarde aan hecht dat de universiteit toegankelijk is voor alle gemotiveerde en getalenteerde studenten, ongeacht hun achtergrond of beperking. Dat onze universiteit inclusief wil zijn, betekent ook dat we ervoor moeten zorgen dat studenten geen onoverkomelijke belemmeringen ervaren door hun functiebeperking. Dat vereist dat de universiteit zich inzet om te helpen en dat zij barrières wegneemt waar dat kan, maar

vooral ook dat er een dialoog is met deze studenten, zodat we weten wat zij echt nodig hebben om tot hun recht te komen.

Het thema studeren met een functiebeperking heeft al jarenlang de aandacht in onze universiteit. Het kwam opnieuw hoog op de agenda door het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, dat op 14 juli 2016 in Nederland in werking is getreden.

We gaan ervan uit dat 10% van de studenten een beperking heeft, dat zijn ongeveer 2700 studenten. Bij Fenestra Disability Centre (het expertisecentrum voor studeren met een functiebeperking van de Universiteit Leiden) is een groot deel van hen bekend, namelijk ongeveer 8% van de studentenpopulatie (ongeveer 2100 studenten).

Een nieuwe voorziening door de vice-rector is aangekondigd is ReadText TextAid. Dit is software die geschreven tekst voorleest en zo studenten met een functiebeperking kan helpen om tot een beter begrip van teksten te komen. Dit programma is bij uitstek behulpzaam voor studenten met dyslexie, maar ook studenten met ADHD en internationale studenten die voor het volgen van onderwijs gebruik maken van de tweede taal hebben baat bij dit softwareprogramma. Het programma zal per 1 september beschikbaar zijn.

2. Speech Rianne Feijt

Rianne Feijt presenteerde de resultaten van een onderzoek waaraan zij meewerkt. De vraag die dit onderzoek wil beantwoorden was: is er verschil in de voorkeuren van studenten met en zonder functiebeperkingen met betrekking tot de methodes en technieken, oftewel manieren, van lesgeven die hun mogelijkheden om te leren van een hoorcollege beïnvloeden? De uitkomst van het onderzoek was dat studenten met en zonder functiebeperkingen dezelfde methodes en technieken het meest belangrijk vinden. Deze uitkomst was onverwacht. De methodes en technieken die door alle studenten het meest belangrijk worden gevonden zijn:

- De docent legt de belangrijkste begrippen en concepten uit tijdens het hoorcollege
- Hoorcolleges zijn interessant en motiverend

Items die per groep relatief (%) meer belangrijk gevonden:

Dyslexie:

- Het is mogelijk colleges op te nemen om ze op een later tijdstip terug te kijken
- Het cursusmateriaal is makkelijk te lezen en te begrijpen

ADHD:

- De docent gebruikt concrete voorbeelden om belangrijke begrippen of concepten toe te lichten tijdens colleges
- Colleges zijn duidelijk en overzichtelijk georganiseerd

ASD:

- Als er in groepjes gewerkt wordt, deelt de docent de groepjes in
- De docent staat open voor vragen en opmerkingen tijdens het college

Om te onderzoeken of deze aanpassingen invloed hebben op het leren en op de tevredenheid van de studenten met dyslexie, de studenten met ADHD en de studenten met ASD, maar ook op de studenten zonder functiebeperkingen, wordt een nieuw experiment opgezet. In dit nieuwe onderzoek worden de principes van Universal Design for Learning (UDL) meegenomen. Kenmerken van UDL:

- Positieve invloed op alle studenten. Alle studenten profiteren hiervan, inclusief de studenten met functiebeperkingen
- Mogelijk minder vraag naar extra aanpassingen
- Inclusiever onderwijs

3. Speech Daan Romein

Daan Romein leert vanuit ICLON docenten te doceren. Daarbij valt hem een aantal dingen op:

- Docenten hebben weinig tijd om lessen te ontwikkelen en voor te bereiden
- Docenten zijn meestal niet op de hoogte van de (opleidings-)achtergrond van de studenten
- Docenten hebben daardoor soms foutieve aannames over hun studenten
- Studenten worden vaak als een homogene groep gezien
- Individueel contact komt niet altijd voor
- Dit kan leiden tot generalisaties en stereotyperingen

Om dit te voorkomen geeft Romein de volgende tips:

- Leer je studenten kennen voor de colleges beginnen (kan middels een simpele online questionnaire)
- Begroet je studenten
- Wees bereikbaar voor je studenten (communiceer welke momenten je beschikbaar bent)
- Ga na of je aannames over de studenten kloppen
- Stel eventueel je verwachtingen bij
- Wees je bewust van contextspecifieke voorbeelden wanneer je de stof uitlegt (niet iedere student is met elke context bekend)
- Leg uit “wat”, “waarom” en “hoe”

4. Speech Hasan Davis

In zijn motiverende en inspirerende speech vertelde keynote Hasan Davis over zijn levenspad. In zijn jeugd waren er veel mensen die Davis afraadden hoge ambities te hebben, vanwege zijn dyslexie en ADHD. Daardoor begon hij zelf te geloven dat zijn mogelijkheden in het leven beperkt waren en raakte hij jong verward in nare situaties en belandde hij in een sociaal isolement. Toen hij stopte te luisteren naar de mensen die hem kleiner inschatten dan hij daadwerkelijk was, begon hij te groeien, tot hij uiteindelijk op een hoge positie kwam en de president adviseerde over jeugdgevallenissen. Davis gaf het publiek een aantal tips mee:

- Doe iets (ook als omstander: steun iemand!)
- Stop met het jezelf kleiner inschatten dan je bent
- Verander van vrienden (of verander je vrienden) als ze geen goede invloed op je hebben

- Vergeef jezelf en vergeef anderen
- Streef naar het behalen van je ambities

5. Studentenpanel

Het studentenpanel, bestaande uit Maaïke Muis, Sara Vaessen, Mozes Sanches, Shiva Doraji en Jiska Stad-Ogier, werd geïnterviewd door moderator Aminata Cairo. Het panel sprak eerst over de onzichtbare aspecten van functiebeperkingen. Zo geldt voor de ene student dat ze chronisch moe is en pijn heeft, voor de andere is taal iedere dag weer moeilijk. Weer een andere student heeft veel moeite met lezen door slecht zicht en krijgt hier al snel ernstige hoofdpijn van. Een student geeft aan dat mensen het niet aan haar zien dat ze veel moeite heeft om zichzelf aan het werk te zetten omdat ze vaak moe is en zich moeilijk kan concentreren. Daardoor krijgt ze het altijd meteen te horen wanneer ze iets niet goed doet, maar wanneer ze iets wel goed doet hoort ze niets. Dit leidt tot veel frustratie.

Soms leiden de extra voorzieningen waarvan deze studenten gebruik mogen maken tot onbegrip bij medestudenten, maar de voorzieningen zijn echt nodig om mee te kunnen komen met de rest (denk aan extra tentamentijd of een laptop). Veel van de voorzieningen aan de universiteit zijn echter algemeen en daarom niet op ieder individueel geval van toepassing (zo is extra tentamentijd bijvoorbeeld niet nuttig wanneer er een meerkeuzetoets gemaakt moet worden). Per individueel geval zou er volgens de studenten gekeken moeten worden naar de knelpunten.

Een van de studenten geeft aan dat het heel erg helpt dat er verschillende studenten en een studieadviseur zijn die met haar in gesprek gaan en vragen wat ze voor haar kunnen doen. Hulp bij het betreden van een collegezaal is hier een voorbeeld van. Een andere student zegt dat ze veel baat heeft bij opgenomen colleges. Wanneer het materiaal voor een college van tevoren beschikbaar is, kan deze student zich ook beter voorbereiden op het college.

Een van de studenten geeft aan dat hij hier heel goed geholpen wordt. In het land van herkomst had hij al om hulp gevraagd en werd hij vervolgens gestigmatiseerd. De studieadviseurs en de decanen doen in Leiden volgens hem geweldig werk. In het begin wilde hij geen hulp vragen en heeft hij geprobeerd het zelf te doen, maar toen hij zijn studieadviseur durfde te benaderen heeft zij hem als een moeder ontvangen.

De studenten willen *niet* anders behandeld worden. Ze willen *wel* gelijke kansen hebben en bij faciliteiten kunnen. Wanneer een student een bepaalde toets niet haalt door een functiebeperking, maar wel alle andere vakken heeft weten te behalen, moet er extra hulp aangeboden worden. De student heeft immers laten zien wel te kunnen studeren, maar alleen met één onderdeel extra moeite te

hebben vanwege de functiebeperking (het bieden van extra hulp wil echter niet zeggen dat de eindtermen aangepast moeten worden).

Een student vertelt dat je in een sociaal isolement terecht kunt komen als je steeds aan anderen dingen moet vragen om met alles mee te kunnen komen. Er wordt vaak gezegd “je kunt alles vragen, dat is geen probleem”, maar het feit dat je toch elke keer een stap moet zetten benadrukt dat je niet normaal bent. Soms weet je ook niet hoe een docent gaat reageren en dit maakt het lastig om te beslissen of je om hulp wil vragen. Als een docent zich open opstelt is de afweging voor de student al makkelijker te maken.

Tips aan docenten en studieadviseurs:

- Geef als docent aan dat studenten naar je toe mogen komen.
- Ga het gesprek aan en kijk naar de persoon, niet naar het labeltje.
- Probeer de individuele situatie van de student te begrijpen en denk samen na over een oplossing.

Advies voor medestudenten (zonder een functiebeperking):

- Wees bereid te helpen, probeer het.
- Stel gewoon vragen: vraag of er iets is als je klasgenoot/groepsgeenoot afwezig lijkt, want dit kan ook door AD(H)D komen en niet door desinteresse.
- Maak duidelijke afspraken met medestudenten. Toon een beetje begrip en denk samen na over een oplossing als iemand een afspraak niet kan nakomen door de functiebeperking.

6. Tafelsessies

6.1 Dyslexie: hoe studenten zich voelen

In deze tafelsessie heeft men gesproken over wat er nodig is om iedereen gelijke kansen te geven. Soms is dit lastig en is het bijvoorbeeld de vraag of iemand echt dyslexie heeft. Er is gesproken over de dingen waarmee studenten moeite hebben. Studenten hebben soms extra aandacht nodig en sommige docenten zijn dan erg streng en niet flexibel.

6.2 Studenten ondersteunen studenten

In deze tafelsessie hebben de deelnemers gesproken over hoe studenten met een functiebeperking gelabeld worden en hoe dit tot isolement kan leiden. Wanneer studenten steeds weer het gevoel hebben dat ze falen kunnen ze uiteindelijk opgeven (*learned helplessness*). Een buddy systeem zou kunnen helpen: een community/veilige omgeving creëren waarin studenten zich welkom voelen. Studieverenigingen en ouderejaarsstudenten kunnen hierin een cruciale rol spelen, zeker bij opleidingen met weinig verplichte contacturen. Betuttelend gedrag moet worden voorkomen: juist daardoor kunnen studenten klein worden gehouden en geïsoleerd raken. Studenten met een functiebeperking kunnen ook binnen hun eigen opleiding voorlichting geven over hoe het is om te studeren met een functiebeperking om medestudenten, docenten en ondersteunend personeel te informeren.

6.3 Beeldvorming onzichtbare functiebeperkingen

Contact met studieadviseurs:

- Het is voor studenten soms moeilijk over te brengen waar zij precies hinder ondervinden.
- Studieadviseurs geven soms te snel (sturend) advies en vullen zelf bepaalde aspecten in.
- Studieadviseurs moeten altijd de studenten serieus nemen.
- Leg de focus ook op de (vaak te) hoge prestatiedruk en benadruk erkenning van de problematiek.
- Studieadviseurs moeten altijd alle mogelijkheden (tot bijvoorbeeld verwijzing) aangeven, ook al zien ze zelf geen mogelijkheden. Het attenderen op decanen en voorzieningen zou altijd moeten gebeuren.

- Sommige studieadviseurs worden hierbij gewaardeerd voor hun openheid en de mogelijkheden tot een goed gesprek.
- Studieadviseurs kunnen een sterkere sleutelrol spelen in het contact tussen docent en student én in de informatievoorziening naar docenten.
- Stigma kan een probleem zijn (bijvoorbeeld angst dat het op een diploma komt te staan). Het is belangrijk dat studieadviseurs dit eveneens bespreken en hier rekening mee houden.

Contact met docenten:

- Een jaarlijkse training voor docenten (of bijvoorbeeld enkele bijeenkomsten) over bepaalde functiebeperkingen zou zondermeer zijn vruchten afwerpen.
- Docenten moeten laagdrempeliger informatie kunnen opvragen over functiebeperkingen.
- De wil is er vaak bij docenten om te, alleen de uitvoering is soms wat onhandig of kan tegengesteld uitwerken.
- De verschillen tussen docenten zijn groot (heel streng versus heel meegaand).

Faciliteiten:

- Opnemen van hoorcolleges zou vele studenten helpen.
- Blackboardinformatie van cursussen komt te kort voor de start van de colleges online.
- Er zouden veel meer (rustige) studieruimtes moeten zijn.
- Toegankelijkheid (specifiek voor rolstoelgebruikers) moet omhoog.
- Kleine aspecten: wc's beter aangeven, bewegwijzering consequenter (tweetaligheid beter aanhouden; niet opeens alleen naar Engels overschakelen).
- Een jaarlijkse controle van gebouwen met het oog op knelpunten die studenten met een functiebeperking kunnen tegenkomen.
- Website verwijst erg slecht door. Informatie over functiebeperkingen is heel diffuus te vinden en zoekfunctie werkt amper.
- Informatie over de decanen moet zichtbaarder.

6.4 Algemene principes voor inclusief onderwijs (didactiek)

Ook tijdens deze tafelsessie werd het belang van *community building* en contact met elkaar uitgebreid besproken. Het helpt als studenten elkaar kunnen vinden en zich zo beseffen dat ze niet heel anders zijn dan de rest. Een tweede idee dat tijdens deze tafelsessie is ontstaan is “train the teachers”. Collega’s die niet aanwezig waren bij het symposium moeten worden geïnformeerd. Ook moet er een discussie komen over de grootte van groepen: kleine klassen zijn voor alle studenten beter (kleinschaligheid in plaats van schaalvergroting).

6.5. Organisatie en werkdruk

Tijdens deze tafelsessie zijn vier vragen behandeld:

1. Wie moet de docenten informeren?

De student zelf. Nog wenselijker is dat de student dit met de studieadviseur bespreekt en dat de studieadviseur het vervolgens met de betreffende docenten bespreken. Dit mag echter niet zonder toestemming van de student.

2. Mogen studenten naast standaardvoorzieningen ook gebruik maken van extra tijd, en hoe verhoudt deze extra ondersteuning zich tot de eindtermen?

Altijd moet worden vastgehouden aan de eindtermen van de opleiding. Het is wel belangrijk dat er met de student ruim vooraf over gesproken wordt wanneer een student niet aan de eindtermen kan voldoen door de functiebeperking: verwachttingsmanagement. Wees hier eerlijk in vanaf het vroege begin.

3. Heeft een functiebeperkte student een speciale studieadviseur nodig?

Vooraf studenten waren van mening dat het al voldoende is wanneer de studieadviseur de juiste kennis heeft.

4. Er worden vaste tentamenvoorzieningen ter beschikking gesteld (locatie en laptops), moet dit centraal worden aangeboden door de universiteit in plaats van per faculteit?

Dit kan beter per faculteit worden geregeld, maar wel volgens een centrale universitaire procedure. Faculteiten moeten van elkaars best practices leren, om te voorkomen dat iedere faculteit/opleiding het wiel opnieuw uitvindt.

7. Vervolg

Verschillende ideeën die tijdens dit symposium zijn verzameld kunnen in de praktijk worden gebracht.

7.1 Voorlichtingssessies op de faculteiten

Dit houdt in: in werkgroepvorm een onderwijsexpert (ICLON) en studentenexpert voorlichting laten geven op faculteiten aan docenten en studieadviseurs. Organisatie in handen van faculteit laten. Deze voorlichting kan ook aan de opleidingscommissies worden gegeven. Voor dit plan moet een werkgroepje worden opgericht. Ook studieverenigingen en studentenverenigingen kunnen meer doen om elkaar te ondersteunen. Studieverenigingen staan vaak in contact met de docenten, dus die kun je hierin ook een rol geven.

7.2 Community building

Ooit was er Pares, een groep studenten met functiebeperking die meerdere malen bij elkaar kwam en ook ideeën aandroeg voor de vice-rector. Er zou een *social media* groep kunnen worden gemaakt voor studenten met een functiebeperking aan de Universiteit Leiden waar ze elkaar kunnen vinden en informatie kunnen delen (bijvoorbeeld op Facebook). Klankbordgroepen en praatgroepen zijn leuk maar veel studenten hebben daar niet de energie voor: een verplichting aangaan is een drempel. Een *social media* groep is een stuk laagdrempeliger en creëert ook een community. Zorg ervoor dat ook studenten zonder Facebook in de facebookgroep kunnen, anders segregeer je groepen.

7.3 Buddies

Koppel ouderejaarsbuddies aan studenten met een functiebeperking. Opzetten in samenwerking met studieverenigingen en het Fenestra Disability Centre.

74.4 Bestuurlijk

Het verslag van het symposium moet worden besproken met het CvB en er komt een sessie waarin een aantal studenten in gesprek gaan met vice-rector Hester Bijl.